

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Лермонтової Олени Олександрівни на тему:

«ТВОРЧИСТЬ МУЗИКАНТА-ДОМРИСТА: ВИКОНАВСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ (НА МАТЕРІАЛІ ДІЯЛЬНОСТІ ХАРКІВСЬКОЇ ШКОЛИ)»

Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету.

Актуалізація психологічного виміру дослідження музичного виконавства на межі XX-XXI століть – «відповідь» наукової рефлексії на преображення звукообразного мислення, що відбувалося на протязі минулого століття. Потужне тяжіння музичного мистецтва до нового звукового образу світу, взаємодія академічної, фольклорної, естрадно-масової культури мають історико-культурним підґрунтям такі парадигмальні риси творчості людини, як синтез (єднання традицій і новацій); моделювання жанрів та форм та їх вільна інтерпретація; інтертектуальність як взаємодія різних стилів, вільне оволодіння якими характеризує сучасне виконавське мистецтво, що осягається як Всесвіт.

Домрознавство – досить розвинена складова вітчизняної музикології, присвячена домрі як «звучному образу світу» та виконавській інтерпретації композиторських творів для цього інструменту (як оригінальних, так і в перекладеннях з інших академічних інструментів). У працях музикознавців домінує традиційний підхід до композиторства та виконавства на домрі як окремих сторін одного процесу. Однак психологічний дискурс не став провідним для цієї галузі теорії виконавства. Між тим роль психології в процесі виховання музиканта-виконавця важко переоцінити. Свідомість музиканта-виконавця не є «дзеркалом» лише композиторського *Я* – вона слугує інструментом оволодіння професією як традицією за всіма законами музикування (мисленнєвими, історичними, технологічними, психологічними тощо). Таким чином, дослідження психологічних засад музичної діяльності є гостро затребуваним завдяки масштабному мультидисциплінарному «вибуху» – фундаментальному інтересу до *досвіду мистецтва*, тяжіння до людини як унікальної особистості, яка тяжіє до творчого універсалізму. І саме ці риси притаманні домровому мистецтву сучасної України, яке у світлі психології творчого процесу поки ще перебуває на маргінесі академічної науки про музику (на відміну від фортепіанного, саксофонового, або скрипкового виконавства).

Окрему проблему як практики виконавства, так і домрознавства становить оригінальний репертуар для 4-хструнної домри, який й досі не є достатнім з точки зору аналогії з іншими інструментами. Однак завдяки усталеній домровій школі виконавства, сформованих історично в різних музичних центрах України (Харкові, Києві, Одесі) відбувається поповнення оригінального домрового репертуару за рахунок власне виконавців, які стають композиторами, або аранжувальниками. Цей процес базується на трьох засадах: 1) спирання на репертуар 3-х струнної домри; 2) залучення перекладень скрипкових творів; 3) інтерес до транскрипції тих композицій, що написані для інших інструментів (фортепіано, балалайка, баян, оркестр). Однак у цих випадках оригінальний текст потребує ретельної редакції (штрихів, аплікатури, інколи й нотного тексту).

Феномен музиканта-домриста є типовим для харківської школи на сучасному етапі, оскільки її фундатори є не лише артистами, диригентами оркестру народних інструментів, вихователями молодих талантів, а ще й композиторами. Отже, в дисертації сформовано новий образ музиканта-домриста, визначено роль в мистецькому просторі звукообразу інструменту, а відтак актуалізується й психологічний аспект діяльності виконавців як репрезентантів народно-інструментального професіоналізму.

Методологічну базу дослідження склали розробки в наступних розділах сучасного музикознавства: *теорія музичних жанрів і форм*, зокрема, *транскрипції* (С. Білоусова, М. Борисенко, І. Гребнева, В. Конен, Н. Леонтьєва, А. Фурдичко, В. Холопова, В. Цуккерман); вітчизняного домрознавства (Н. Башмакова, С. Білоусова, Л. Горіна, М. Давидов, В. Івко, І. Кольц, В. Комаренко, Н. Костенко, М. Лисенка, І. Максименко, Л. Матвійчук, Б. Міхєєв, Т. Ненашева, О. Олійник, В. Петрик, Т. Петрова, А. Пчелінцев, О. Трофимчук, І. Форманюк); *загальна психологія*; *психологія творчості та особистості музиканта* (Б. Ананьєв, І. Бойчук, Л. Виготський, Г. Іванченко, С. Мальцев, М. Моїсєєва, Є. Назайкінський, Г. Овсянкіна, В. Петрушин, О. Пилатюк, В. Роменец, О. Самойленко, Р. Сулейманов, А. Фонарьов, Ю. Цагареллі, Г. Ципін); *творчість композиторів*, які пишуть для домри або чийі твори були матеріалом для транскрибування (Н. Башмакова, О. Берегова, С. Білоусова, В. Варнавська, В. Кириченко, І. Козлов, Н. Костенко, Т. Литвинець, А. Олексюк, О. Петрик, К. Сліпченко, І. Форманюк); *теорія музичної інтерпретації* (Є. Гуренко, І. Єргієв, Н. Жукова, О. Коменда, І. Коновалова, Н. Корихалова, О. Котляревська, В. Крицький, В. Медушевський, В. Москаленко, О. Потоцька, Н. Рябуха, В. Салій, Т. Сирятська, Л. Шаповалова).

Зміст дисертації відповідає комплексній темі «Інтерпретологія як інтегративна наука» перспективного плану підготовки науково-дослідних і методичних праць ХНУМ імені І. П. Котляревського на 2017–2022 роки (протокол № 4 від 30.11.2017 р.) Тему дисертації було затверджено на засіданні вченої ради ХНУМ імені І. П. Котляревського (протокол № 4 від 24.11.2016 р.) та уточнено в остаточній редакції «Творчість музиканта-домриста: виконавсько-психологічний аспект (на матеріалі діяльності харківської школи» (протокол № 9 від 26.06.2020 р.).

Наукове завдання, розв'язання якого отримано в дисертації.

Мета дослідження – надати комплексний аналіз особистості музиканта-домриста у світлі психології творчості на прикладі універсального досвіду діяльності Б. О. Міхєєва (фундатора «школи інтерпретації») та його учнів.

Для досягнення мети дослідження поставлені наступні *завдання*, виконання яких складає структурний алгоритм роботи:

- охарактеризувати творчий процес домриста-виконавця у світлі психології особистості;
- виявити психолого-педагогічний комплекс якостей особистості виконавця на сучасному етапі розвитку мистецтва гри на домрі;
- на прикладі діяльності Б. О. Міхєєва систематизувати принципи відбору в процесі редагування скрипкових творів для 4-х струнної домри;
- простежити ментальні риси виконавства домристів молодшої генерації ХХІ ст. як уособлення харківської «школи інтерпретації»;

- надати аналіз виконавського стилю В. Матряшина як першовиконавців творів Б. Міхеєва;
- розглянути творчий доробок В.Соломіна як представника школи Ф.Коровая.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертації *вперше*:

- розглянуто творчий процес домриста-виконавця у світлі психології особистості та музичної діяльності;
- виявлено психолого-педагогічний комплекс як необхідне підґрунтя майстерності виконавця-домриста;
- систематизовано принципи домрового редагування скрипкових текстів і апробовано методику Б. Міхеєва (на прикладі творів Й. С. Баха, Б. Дваріонаса);
- репрезентовано творчі портрети кращих домристів молодшої генерації кінця ХХ–ХХІ століть як увиразнення спадкоємності харківської «школи інтерпретації»;
- надано творчий портрет Н. Костенко на матеріалі виконань знакових творів Б. Міхеєва;
- репрезентовано авторські композиції В. Матряшина, В. Соломіна як зразки редакторської та оригінальної творчості для домри як втілення образу інструменту в суголоссі звучного музичного універсуму

Практичне значення дослідження. Матеріали та висновки дисертації можуть бути впроваджені у навчальні курси «Історія домрового виконавства», «Музична інтерпретація», а також в навчальну практику бакалаврів та магістрів із спеціалізацією «домра» вищих музичних навчальних закладів України.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення дослідження викладено у 6 доповідях на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях:

- «Трансформація музичної освіти і культури: традиція та сучасність»; (Одеса, 2018), «Актуальні проблеми музичного і театрального мистецтва» (Харків, 2019, 2020); «Духовна культура України перед викликами часу» (Харків, 2019, 2020); «Музика і театр в сучасному науковому дискурсі» (Харків 2019).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях здобувачки. Основні положення дисертації опубліковано в 6 одноосібних публікаціях, три з яких – у наукових фахових виданнях України, 1 – у наукових зарубіжних періодичних виданнях, 2 – в збірниках матеріалів конференцій.

Список публікацій здобувачки за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

Статті у фахових виданнях України і зарубіжжя

1. Лермонтова Е. Темброво-артикуляционные особенности в домровом исполнительстве (на материале редакций-переложений скрипичной музыки). *Аспекти історичного музикознавства* : збірник статей. Вип. XI. Харків: ХНУМ імені І.П. Котляревського, 2018. С. 114–132.

2. Лермонтова О. О. Звукообраз домри в творчості В. Соломіна як репрезентант звукового образу сучасності. *Аспекти історичного музикознавства* : збірник статей. Вип. 21 Харків: ХНУМ імені І.П.Котляревського, 2020. С. 293–308.

3. Лермонтова О. О. Редакції скрипкових творів для чотириструнної домри як художня інтерпретація авторського тексту Вип. 52: Когнітивне музикознавство. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. Харків: 2019. С. 145–159.

4. Liermontova Y. Psychological markers of domra-player's creative personality in the context of modern sound-sphere. *European Journal of Arts : scientific journal*. Release No 3. Vienna: Premier Publishing, 2020. P. 90–95.

Матеріали наукових конференцій:

1. Лермонтова О. О. Трактування тембру домри на сучасному етапі розвитку домрового мистецтва. *Духовна культура України перед викликами часу* (до 30-річчя кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого) : тези доп. учасників III всеукр. наук.-практ. конф. (16 квіт. 2020 р.). Харків, 2020. С. 110–111.

2. Лермонтова О. Умови темброво-артикуляційного переінтонування в редакціях скрипкової музики для чотириструнної домри. *Духовна культура України перед викликами часу* : тези наук. доповідей. Харків, 2019. С. 76–78.

Характеристика особистості здобувачки. О. О. Лермонтова закінчила Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, отримала диплом магістра у 2016 р. за спеціальністю «Музичне мистецтво» та здобула кваліфікацію артист оркестру (ансамблю) народних інструментів, науковець-дослідник, викладач вищого навчального закладу (домра).

З 01.11.2016 до 31.10.2019 – аспірантка кафедри теорії музики, а з 01.11.2019 до 31.10.2020 – аспірантка кафедри інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І.П.Котляревського .

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою з правильним вживанням лінгвістичної та спеціальної термінології. Стил ь викладених в дисертації матеріалів дослідження – науковий.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Робота не містить елементів плагіату чи самоплагіату.

Як результат попередньої експертизи дисертації О. О. Лермонтової «Творчість музиканта-домриста: виконавсько-психологічний аспект (на матеріалі діяльності харківської школи)» у межах фахового семінару, який було проведено на базі кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва Навчально-наукового інституту мистецтв ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», та повноти основних результатів дослідження.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації О. О. Лермонтової на тему «Творчість музиканта-домриста: виконавсько-психологічний аспект (на матеріалі діяльності харківської школи)».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація О. О. Лермонтової відповідає спеціальності 025 «Музичне мистецтво» та

вимогам п.10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167.

3. Рекомендувати дисертацію О. О. Лермонтової на тему «Творчість музиканта-домриста: виконавсько-психологічний аспект (на матеріалі діяльності харківської школи)» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

Рецензент:

завідувачка кафедри музичної україністики
та народно-інструментального мистецтва
Навчально-наукового інституту мистецтв
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
доктор мистецтвознавства, професор

В. Г. Дутчак

Рецензент:

доцент кафедри музичної україністики
та народно-інструментального мистецтва
Навчально-наукового інституту мистецтв
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
кандидат мистецтвознавства, доцент

І. С. Палійчук

